

УДК 343.8(9)

Моїсеєнко В.В.

студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

«ПОТІК І ПОГРАБУВАННЯ» ЯК ВИЩА МІРА ПОКАРАННЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Однією з основних тем у вивченні історії держави і права України є правова система Київської Русі. Роль цієї історичної епохи була надзвичайно важливою для формування національної правової системи. У сучасному світі вивчення Київської Русі залишається актуальним з численних причин. По-перше, розуміння її історії допомагає краще зрозуміти витоки та генезу сучасного кримінального права. По-друге, вона є ключем до розуміння формування в тому числі, системи виконання покарань. Вивчення системи покарань в Київській Русі дозволяє краще зрозуміти значення кримінального покарання в сучасній державі.

На теренах Київської Русі були створені правові кодекси, відомі як «Руська правда». Вони були складені приблизно у XI-XII ст. та включали положення і закони, що врегульовували соціальні відносини та кримінальну відповідальність. «Руська Правда» містила правові норми про власність, спадщину, шлюб, злочини та покарання, що робить її значущою пам'яткою права, яка доє розуміння соціальної та правової системи Київської Русі та її розвитку у середньовіччі.

Система покарань за «Руською Правдою» налічувала такі види, як: потік і пограбування, віра, продаж, урок, головщина. Найтяжчим покаранням кримінального права був так званий «потік і пограбування». Загально прийнято в науковій літературі вважати, що зміст такого покарання передбачав вигнання злочинця з общини, перетворення членів його родини на рабів, та конфіскацію належного їм майна. «Потік і пограбування» поєднувало особисту кару «потік» з майновою «пограбування», що застосовувалось за вбивство в розбої, підпал будинку чи повторне конокрадство.

Іншої точки зору дотримується, С. Борисенок, який наголошував, що «Руська Правда» так і не відповіла на запитання, в чому саме полягає карна сутність «потоку», як вона співвідноситься з іншими персональними покараннями та яке місце займає у загальному розвитку різних кар [1, с. 390].

На думку І. Бойко та Б. Тищика «потік» - являв собою позбавлення особистих прав, а «розграбування» - позбавлення майнових прав. З точки зору цих науковців «потік і пограбування» були об'єднані в єдину, неподільну кару [2, с. 95].

Тобто, покарання «потік» передбачало вигнання злочинця, разом із його родиною, з общини. Це часто означало загибель або, можливо, перехід у стан рабства. Відповідно «розграбування» включало конфіскацію всього майна злочинця для відшкодування завданих збитків, а також знищення його житла. Ці покарання відображали волю князя або народу і були застосовані як засіб покарання за вчинені злочини.

Узагальнюючи треба сказати, що всі вчені мають однакове розуміння поняття «розграбування» - це процес відбирання у винного всього його майна для компенсації завданих збитків, а також можливе знищення його житла. На відміну від цього, єдиного розуміння значення «потоку» немає. Однак можна з упевненістю сказати, що розграбування будинку або конфіскація майна не завжди безпосередньо впливали з призначення покарання «потік». Скоріше навпаки, в статтях «Руської Правди», які стосуються покарань для «вбивць у розбої» та підпалювачів, видно, що передача винного на «потік» та розграбування його майна - це дві різні ситуації, які чітко розглядаються окремо. Як можна зрозуміти з

тексту «Руської Правди», правопорушник позбавлявся всього або частково свого майна. Його або забирав князь, як це влаштовувало позивача, або ділився між самою громадою, де певна частка знову передавалася на користь князя. Тому такі злочини, як «грабіж без сварки, підпал і конокрадство» підлягали вищій мірі покарання, яку знає «Руська Правда», оскільки всі інші покарання не позбавляли злочинця всього його майна і не поєднувалися з позбавленням волі.

Професор І. Фойницький висловлював цікаву думку про зміст «поток», як окремого виду покарання. Він зазначав, що згідно з різними джерелами, цю давню форму особистого покарання можна було реалізувати різними способами. Тому вчений закликав не розглядати «поток» як покарання з усіма характеристиками стандартного визначення, але лише як початкове зерно для багатьох особистих покарань, що виникали з практики «поток» та повноважень ухвалення рішень.

Таким чином, згідно з «Руською Правдою», одним із найжорстокіших видів покарання був так званий «потік та пограбування», що застосовувалися у випадках трьох конкретних злочинів: убивства під час розбою, крадіжки коней та спалення будинків та господарських споруд. За так званім «поток і пограбуванням» злочинців карали згідно з волею монарха чи народу, так, що одного злочинця могли душити за горло, другого виганяти за певний злочин, третього засилали, ув'язнювати чи навіть поневолювати. З чого можна зробити висновок, що за «Руською Правдою» «потік та пограбування» є найсуворішим покаранням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенюк С. Карний зміст «поток» Руської Правди // Антологія української юридичної думки. В 6 т. Історія держави і права України; Руська Правда. Т. 2. Київ : Видавничий дім «Юридична книга», 2002. 592 с.

2. Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України. Київ : Ін Юре, 2015. 808 с.